

Motion till riksdagen 2024/25:3164

av **Ulrika Liljeberg m.fl. (C)**

Rättspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om strängare straff vid upprepad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straff för fler brott med koppling till organiserad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om preskriptionstider för brott och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett nationellt avhopparprogram för unga kriminella och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en återgång till tidigare reglering av målsägandebiträden i överrätt och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad brottsförebyggande samverkan och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en meningsfull polisiär närvaro och tillgänglighet i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samordnade brottsutredningar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av omfördelning av vissa uppgifter i syfte att prioritera polisens kärnuppdrag och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förbättrad samverkan mellan polisen och andra myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att statliga myndigheter får ett allmänt brottsbeivrande uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av en beredskapspolis och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att tillgodose en långsiktig finansiering av NFC och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att tillgodose domstolarnas långsiktiga behov av personalförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förstärkning av Tullverket vad gäller både personal och utrustning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om restriktionsdomar för att underlätta situationen med överbeläggning på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad användning av fotboja och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten i samband med frigivning och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för sluten ungdomsvård bör flyttas till Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett ökat statligt ansvar för kränkingsersättning och skadeståndsansättning till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införandet av kränkingsersättning till nära anhöriga och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av utökad registerkontroll så att fler typer av brott omfattas av kontrollen och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om efterföljande och regelbunden registerkontroll och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera lagen om grovt fridskränkingsbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilda företrädare för barn ska kunna medges befogenhet att fatta beslut om vård- och stödsatser i vissa fall och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnahus för unga brottsoffer måste säkerställas i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn, inklusive effektiv uppföljning, av den totala tid det tar för utredning och brottmålsprocess i barnnären och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att säkerställa ett stärkt straffrättsligt skydd för barn som utsatts för sexualbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att preskriptionstiden för brotten sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn bör slopas och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det straffrättsliga skyddet mot sexuella gärningar som begås via digitala medier måste utredas skyndsamt och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisen bör ges ökade möjligheter att använda sig av AI vid utredning av sexuella övergrepp mot barn på nätet och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förlängning av preskriptionstiderna för sexualbrott och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja straffmaximum för köp av sexuell tjänst för att utöka preskriptionstiden och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredda kopplerlagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa de digitala bordellerna och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av kontrollerande beteende och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straff för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införandet av brottsrubriceringen ”synnerligen grov” fridskränkning och kvinnofridskränkning och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kontaktpersoner för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en samordnare för nationell bostadskö för våldsutsatta och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förövaren, när våld skett i hemmet, ska flytta och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om företagsrelaterad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökade näringsförbud och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om djurrättsrelaterad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kön och funktionsnedsättning bör läggas till som straffskärpningsgrunder vid hatbrott och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av en oberoende antikorrupsionsmyndighet och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd och vägledning för kommuner och regioner i arbetet mot korruption och infiltration och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad kontroll med syftet att förhindra att offentliga medel går till antidemokratiska organisationer och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om EU:s terrorbekämpning och tillkännager detta för regeringen.

Trygghet och rättssäkerhet i en osäker tid

Sverige befinner sig i ett kritiskt och skört läge där vår grundläggande trygghet och förtroendet för det gemensamma samhället ifrågasätts. Under 2023 har vi sett en oerhört allvarlig situation, med skjutningar och sprängningar, med döda och svårt skadade, och under 2024 har detta fortsatt. Den organiserade brottsligheten har också kommit att bli ett hot mot samhället där handel med narkotika, vapen och människor, tillsammans med stölder och bedrägerier och välfärdsbrottslighet, utmanar det samhälle vi värnar. Vi ser en oacceptabel situation när det gäller mäns våld mot kvinnor och barn i nära relationer. Vi måste därför nu som alltid stå upp för allas frihet att leva sitt eget valda liv på ett tryggt och säkert sätt.

Under de senaste åren har riksdagen lagstiftat på en rad områden för att möta upp den tilltagande otrygghet som framförallt de kriminella gängen utsätter samhället för. Centerpartiet står bakom, och har drivit på, stora delar av de reformer som riksdagen beslutat under senare tid. Exempel på detta är bland annat att polis och åklagare fått utökade möjligheter till hemliga tvångsmedel genom avlyssning och övervakning, att tullen fått ett bredare brottsutredande mandat och den lagstiftning som ger möjlighet till bättre stöd till barn yngre än 15 år som begår brott. Detta är viktiga steg men vi anser att mer behövs. Lagstiftning måste också kombineras med att hela rättsväsendet får de resurser och förutsättningar som krävs för att dessa nya verktyg ska användas på ett effektivt och rättssäkert sätt. Frihet, integritet och trygghet går att förena, även i en utsatt tid.

Centerpartiet har länge drivit på för att få till stånd den stora straffrättsliga utredning som har tillsatts. Viktiga utgångspunkter för detta arbete är att brottsoffret sätts i fokus och att straffen på ett bättre sätt ska komma att spegla samhällets syn på olika brotts allvarsgrad. Där finns även uppdrag att se över förmildrande omständigheter och mängdrabatter, vilket vi ser positivt på. Det är dock en brist att frågor om mäns dödliga våld mot kvinnor inte lyfts tydligare. Ingen människa ska behöva leva i rädsla för att bli slagen eller bli utsatt för hot och fridskränkningar. Våld i nära relation är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem. Problemet finns inom alla delar av befolkningen, inom alla samhällsklasser, alla åldrar och i olika typer av nära relationer, men drabbar tydligt i första hand kvinnor. Detta kan vi inte låta fortgå.

Det senaste årets utveckling visar dock att mycket återstår i kampen mot den organiserade brottsligheten och det grova våldet. Centerpartiet anser att möjligheterna att bekämpa den grova organiserade brottsligheten genom att förverka och försvåra hanteringen av brottsvinsterna behöver förstärkas kraftfullt och ser positivt på den proposition som lagts i frågan. Här behöver ett stort antal myndigheter ges möjligheter och uppdrag att samverka ännu bättre än idag för att stoppa flödet av pengar från stölder, bedrägerier och illegal handel med narkotika, arbetskraft, vapen och prostitution.

Det allvarliga läget gör att det finns behov även av tillfälliga lösningar men med bibehållen rättssäkerhet. Det kan gälla nationellt stöd till brottsoffer, nationell samordning av avhopparverksamhet, snabb rekrytering av ytterligare kompetens, att undanröja administrativa hinder för samarbete mellan statens myndigheter, regioner och kommuner och att se till att det finns tillräckliga resurser för detta arbete. Vi behöver även skjuta till resurser till relevanta aktörer för att först och främst stoppa nyrekryteringen till gängen, men det ankommer också på samhället att på bästa sätt stötta de som är motiverade att lämna dessa miljöer. Flera aktörer i civilsamhället vittnar om växande

behov av avhopparverksamhet, både på nya platser och för yngre personer. Det ska bli svårare att gå med i gängen, men det måste samtidigt bli lättare att gå ur. Det tjänar alla på, främst de som annars hade blivit deras potentiella brottsoffer ifall de kriminella blir kvar i gängen.

En avgörande aspekt för Centerpartiet när vi ska återställa tryggheten och säkerheten i Sverige är att rättsväsendet i allmänhet och polisen i synnerhet är närvarande, tillgänglig och synlig och verkar effektivt i hela landet för alla invånare – för man och kvinna, för gammal och ung, i stad och land.

Straff- och processrättsliga överväganden

Skärpta straff

Statistiskt sett vet vi att den som döms för ett allvarligt våldsbrott mot en annan människa vanligen är en återfallsförbrytare, och samhället behöver därför markera skarpare mot upprepad brottslighet. Vi vill därför att straffet för den som döms för flera brott i en och samma rättegång ska skärpas. Dagens mängdrabatt bör ersättas med ett nytt system, där utgångspunkten är att fler brott än det grävsta ska tillräknas en större del av straffvärdet vid straffmätningen. I juli 2023 infördes en straffskärpning för brott som skett vid våldsamma uppgörelser inom kriminella nätverk. Centerpartiet vill också skärpa straffen för andra typer av brott kopplade till organiserad brottslighet, t.ex. bedrägerier.

Preskriptionstider

Preskriptionstiderna för brott bör ses över i skärpande riktning. Såväl tekniska framsteg som en allmänt ändrad syn på preskription av brott påkallar behovet av en förändring av preskriptionstiderna. Den s.k. Preskriptionsutredningen (SOU 2021:90) färdigställdes 2021, och regeringen måste nu slutföra arbetet som utredningen påbörjade.

Unga som begår brott

Unga är överrepresenterade i statistiken över misstänkta och lagförda. Enligt Brå står personer i åldern 15–20 år för ca 20 procent av det totala antalet brottsmisstänkta. Många grova och allvarliga brott utförs också av personer i denna ålderskategori, och under de senaste åren har dessutom våldsbrotten inom den gängkriminella miljön krupit än längre ner i åldrarna. Barn så unga som 13 år begår nu ofattbara våldsbrott. Den som begått ett allvarligt brott före 18 års ålder ska som huvudregel dömas till slutet ungdomsvård istället för fängelse. Statens institutionsstyrelse (Sis) ansvarar för verkställigheten. På s.k. Sis-hem kan även ungdomar som inte har begått brott placeras enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Under verkställigheten på Sis ska ungdomarna få behovsanpassade vård- och behandlingsinsatser samt erbjudas god skolgång. Det är oacceptabelt att det i upprepade rapporter påtalas allvarliga brister och övergrepp på dessa hem. Kvaliteten måste höjas och tillsynen skärpas; i grunden är det uppenbart att den slutna ungdomsvården måste reformeras och ansvaret flyttas till

Kriminalvården. För att förhindra återfall i brott och möjliggöra livsresor måste det finnas ett starkt stöd från samhällets sida för den som vill lämna det kriminella livet. Utöver det nationella avhopparprogrammet som presenterades inom januarisamarbetet behövs också ett särskilt avhopparprogram för unga kriminella. Ett sådant skulle vara ett viktigt verktyg i kampen mot gängen av flera anledningar. För det första har barn och ungdomar specifika behov, rättigheter och skyldigheter som skiljer sig från vuxnas. Det innebär att metoder som tagits fram för vuxna avhoppare inte nödvändigtvis är lika effektiva och applicerbara på minderåriga. För det andra saknas tillräcklig kunskap om unga gängkriminella i kommuner, inom myndigheter och i civilsamhället. Det kan ett nationellt program med beprövade metoder och bättre resurser åtgärda.

Målsägandebiträde

Kostnaden för ersättningen till rättsliga biträden har ökat markant de senaste åren. År 2018 trädde en lagändring i kraft som innebar mer restriktiva regler för förordnande av målsägandebiträde i överrätt. Förändringen kom sig av att överrättsprocessen reformerades och var i grunden bra. Målsägandebiträdets funktion vid en huvudförhandling i överrätt ansågs många gånger begränsad, och därför avgränsades tillgången till målsägandebiträde som huvudregel till dess att överklagandetiden för tingsrättens dom gått ut. Från denna huvudregel finns undantag som innebär att målsäganden under vissa förutsättningar har rätt till målsägandebiträde även i överrätt.

Under senare tid har det kommit signaler som tyder på att lagen kan ha fått alltför långtgående konsekvenser. Ett målsägandebiträde fyller många gånger en viktig funktion för målsäganden, inte minst i mål om sexualbrott, våld i nära relation eller hedersrelaterad brottslighet. Centerpartiet vill därför återgå till den lagstiftning som gällde innan ändringen 2018. Dessutom bör en utredning se över reglerna avseende ersättning till rättsliga biträden i syfte att åstadkomma en effektiv kostnadskontroll.

Förebyggande arbete

Utöver att säkerställa att våldsverkare och kriminella inte får fritt spelrum så måste samhället säkerställa att personer med risk att utveckla ett våldsamt beteende eller kriminalitet erbjuds en verklig möjlighet att välja en annan livsstil. En bra skola som erbjuder goda framtidsförutsättningar är den långsiktigt viktigaste åtgärden för att motverka gängkriminalitet och utanförskap. Det är inte acceptabelt att en så stor andel elever lämnar grundskolan utan godkända betyg och därför i praktiken redan som 15-åringar kan uppleva sig stå utan framtid. Samhället måste säkerställa att alla elever lämnar grundskolan rustade att kunna ta sig vidare mot självförsörjning.

Tidiga stödinsatser till barn och familjer i riskzon, tillsammans med möjligheter för socialtjänsten att ingripa med insatser på ett tidigare stadium än idag, är av avgörande betydelse. Socialtjänsten arbetar idag nästan uteslutande med frivilliga insatser om inte situationen är så allvarlig att exempelvis tvångsvård kommer på fråga. Centerpartiet anser att detta måste ändras så att socialtjänsten har möjlighet att redan på ett tidigt stadium besluta om insatser som inte är av frivillig karaktär.

En majoritet av de förebyggande åtgärderna för att motverka kriminalitet och våld rör kommunal verksamhet. Kommuner har möjlighet att involvera lokala aktörer som fastighetsägare och näringslivsföreträdare. Kommunerna har också möjlighet att

säkerställa ett förebyggande arbete i skolorna gällande attityder till våld, och anlägga ett trygghetsperspektiv i framtagandet av detaljplaner. Centerpartiet vill därför tydligt prioritera kommunernas arbete och insatser för att bryta den samhällsutveckling som vi tvingas bevittna i gängens och den organiserade brottslighetens spår. Nu måste vi som samhälle göra allt vi kan för att stoppa gängkriget, på kort och lång sikt, på alla nivåer. Ingen lärare eller socialsekreterare får sägas upp på grund av resursbrist i det här läget. Inga barn ska behöva skjuta eller riskera att skjutas för att det offentliga inte finns där för dem på rätt sätt. Inga insatser och placeringar mot unga gängkriminella får avstås.

Ansvarsfördelning och insatser behöver diskuteras när det gäller ungdomar som på grund av eget beteende är föremål för återkommande omhändertaganden enligt lagen om vård av unga, eller unga som uppvisar ett grovt kriminellt beteende men ännu inte är straffmyndiga. Dessa ungdomar kan i högre grad behöva bemötas med rehabiliteringsåtgärder som används för kriminella än med traditionella socialtjänstinsatser. En ny enhet för unga som begår allvarliga brott skulle därför kunna inrättas hos Kriminalvården. Mot bakgrund av dessa förslag vill Centerpartiet ha en genomlysning av vilka insatser som är verkningsfulla och vem/vilka som ska bära huvudmannaskapet för de olika insatserna.

Polisen – effektivitet, samverkan och tillit

Samhällskontraktet och polisens våldsmonopol bygger i grunden på att medborgarna känner förtroende för att staten tar ansvar för säkerhet och brottsbekämpning. En fungerande polis är på så sätt även garanten för rättsstaten och demokratin. De demokratiska värden som vårt samhällsbygge vilar på, såsom individuella fri- och rättigheter, trygghet, säkerhet och tillit, är beroende av att såväl grova brott som vardagsbrottsligheten – och allt däremellan – bekämpas. På så sätt värnas ytterst också de demokratiska institutionerna. Under senare år har dock en oroväckande trend, där tilliten till rättsstaten sjunker hos allmänheten, börjat få fäste. Gängbrottsligheten breder ut sig i en rasande fart och i former som tidigare aldrig setts i Sverige, samtidigt som anmälningar om sexualbrott blir liggande på hög, vardagsbrotten förblir olösta och Polismyndighetens effektivitet sjunker.

En polis för hela landet

Sverige förtjänar en effektiv och välfungerande polismyndighet som både löser och förhindrar brott, samtidigt som den är en bra och attraktiv arbetsgivare. För att alla ska känna trygghet och tillit, oavsett om de bor i någon av våra större städer eller på landsbygden, måste antalet poliser utökas för att motsvara den genomsnittliga polistäthet som gäller i övriga Europa. De senaste decennierna har också allt fler polisstationer lagts ned och polisen har blivit ett allt ovanligare inslag i stora delar av landet. Runt hälften av polisstationerna har stängt sedan 90-talet. Detta har bidragit till en känsla av att samhället lämnar och sviker i de mindre tätbefolkade delarna av landet. Centerpartiet har drivit på för lagstiftning som tacklar brott på landsbygden och för en ökad polistäthet, men det behövs ytterligare åtgärder för att säkra en trygg tillvaro i hela landet, inte minst för att skydda våra gröna näringar. Det är därför avgörande att polisen, i takt

med att myndigheten får fler medarbetare, återupprättar närvaron och tillgängligheten på ett verkningsfullt sätt i hela landet.

En effektiv polis

Polisen måste också använda sina resurser på ett effektivt sätt; det handlar om att polisen ska ägna sig åt rätt saker, att arbetet organiseras kostnadseffektivt och att flödet från misstanke om brott till verkställbart straff effektiviseras. Exempelvis bör brottsutredningar som rör en och samma gärningsman eller liga hanteras samordnat, och det bör vara möjligt att samordna utredningsarbetet utifrån brottsmönster, såsom när en lantbrukare misstänks vara utsatt för upprepad brottslig djurrättsaktivism eller en kvinna misstänks vara utsatt för fridskränkande beteende av en tidigare partners hela familj.

Det är avgörande att polisen har rätt verktyg att fokusera på sitt huvuduppdrag: det brottsbekämpande arbetet. Det finns en rad uppgifter som idag utförs av polisen som istället hade kunnat utföras av andra. Ett exempel på detta är transportverksamheten som fortfarande i hög grad tynger polisen. Även omhändertaganden av personer med psykisk ohälsa och omhändertaganden av påverkade personer tar mycket tid i anspråk av polisen, trots att det inte handlar om ett brottsbekämpande arbete. Dessa typer av uppgifter borde rimligtvis kunna hanteras av andra huvudmän i mycket större utsträckning, samtidigt som andra myndigheter på ett bättre sätt borde kunna bistå Polismyndigheten i det brottsbeivrande arbetet. På så sätt kan polisen lägga mer tid och resurser på att hantera sitt kärnuppdrag. En del av detta uppdrag är dessutom att finnas tillgänglig även för icke akuta händelser. För dessa ärenden, som inte rör pågående brott eller händelser och tips hänvisas allmänheten i första hand till telefonnumret 114 14. Problemet är att väntetiderna på 114 14 ofta är oöverstigligen. Väntetider på över en och en halv timme är inte ovanliga, och situationen varierar beroende på var i landet det är. En väl fungerande och effektiv polis måste såklart ha tillgängliga kontaktvägar, där allmänheten kan komma i kontakt med dem på ett enkelt och direkt sätt. Det är uppenbart att polisen har mycket att arbeta på i detta hänseende, och ett verktyg för politiken att åstadkomma detta kan vara att hjälpa polisen att frigöra mer resurser. Centerpartiet anser att ambitionsnivån måste höjas avsevärt vad gäller tillgängligheten, en fråga som är avgörande för såväl en fungerande verksamhet som allmänhetens förtroende för densamma.

Det finns även anledning att se över samverkan mellan polisen och andra myndigheter. Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet visar exempelvis på brister i uppföljningen och styrningen av det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet. Centerpartiet anser att det även i övrigt finns utrymme för förbättringar av det samordnade arbetet och i informationsutbytet mellan myndigheter i brottsbekämpande syfte. Varje statlig myndighet bör rimligen också ha ett allmänt brottsbeivrande uppdrag i sin verksamhet och uppmärksamma brottsutredande myndigheter vid misstanke om brott.

Under året har arbetet med de myndighetsövergripande s.k. Bob-råden (barn och unga i organiserad brottslighet) utvecklats från regional till lokal nivå. Bob-rådets långsiktiga syfte är att hindra att barn och unga från att gå med i kriminella nätverk och organiserad brottslighet. Det är dock avgörande med ett tydligt ledarskap med höga förväntningar och att myndigheterna kan samarbeta effektivt, och att till exempel sekretesshinder undanröjs.

Mängdbrott

Under senare år har polismyndigheten lagt allt mer av sina resurser på att hantera den ständigt eskalerande situationen med grov organiserad brottslighet och den våldsvåg som följt på detta. Samtidigt pågår alltså annan, mer vardagsnära, brottslighet såsom stöld, skadegörelse, bedrägeri, misshandel m.m. – så kallade mängdbrott. Dessa utgör mer än 80 procent av alla anmälda brott, men har under senare år prioriterats ned av polisen i syfte att koncentrera resurser till att hantera det grova organiserade våldet. Få av brotten klaras upp, och i alltför många fall inleds inte ens en förundersökning (på grund av s.k. direktavskrivningar, där ärendet läggs ned utan utredning). Det är en ohållbar situation. De s.k. mängdbrotten leder ofta till såväl allvarliga skador som till ekonomiska förluster för de som drabbas. Mängdbrotten är dessutom ofta starkt sammanknippade med grov organiserad brottslighet. Det finns därmed, utöver de uppenbara rättviseargumenten, ett angeläget syfte för polisen att effektivt beivra, förhindra och utreda mängdbrotten. Riksrevisionen publicerade år 2023 en granskning av polisens hantering av mängdbrott. Där konstaterades att polisen inte klarar av att hantera mängdbrotten på ett effektivt sätt, trots stora anslagsökningar, fler anställda och en genomgripande omorganisation – resultaten har tvärtom blivit sämre sett till upplärning. Det är oacceptabelt, både vad gäller den enskildes rätt till trygghet och rättvisa, men också för att det är en risk i sig för rättsstaten om förtroendet för polisen och rättsvårdande myndigheter blir för lågt i samhället. Allmänheten har rätt att förvänta sig att även de här brotten utreds.

Beredskapspolis

Centerpartiet anser också att det behövs en beredskapspolis som kan utgöra en förstärkning av Polismyndighetens ordinarie personal vid inträffade eller riskerade allvarliga störningar på samhället ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt. Försvarsberedningen har också understrukit behovet av en beredskapspolis. En utredning bör därför tillsättas om inrättandet av en beredskapspolis som förstärkningsresurs.

Nationellt forensiskt centrum

För att hantera en mer avancerad brottslighet måste vi bygga hela rättsväsendet, i hela landet, starkare. Polisens närvaro är en grundläggande trygghetsfråga. Nationellt forensiskt centrum (NFC) kapacitet måste stärkas långsiktigt för att genom robustare utredningar öka antalet lagföringar, och göra det snabbare, utan att göra avkall på rättssäkerheten.

Åklagare

Åklagare i Sverige har förhållandevis breda befogenheter. Åklagaren har en oinskränkt rätt och skyldighet att väcka åtal för brott som faller under s.k. allmänt åtal när en fällande dom kan förväntas. Vissa brott förutsätter att åtal är påkallat ur allmän synpunkt eller att målsäganden har gett sitt medgivande till att åtal väcks. Detta motiveras av effektivare användning av rättsväsendets resurser och att vissa brott är så pass personliga att målsäganden ska kunna styra över frågan själv. Det är dock domstolarna som

bestämmer påföljd. En personutredning utgör ett viktigt underlag i den bedömningen. Inom ramen för snabbare lagföring kunde åklagare begära in personutredningar. Möjligheten utnyttjades sällan eftersom effektivitetsvinsterna var små och det fanns risk för att personutredningar skulle begäras i ärenden där åtal sedan inte väcktes.

Regeringen har under 2024 beslutat att anmäla Sveriges avsikt att delta i den Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo) till ministerrådet och EU-kommissionen, och i maj i år antog riksdagen med Centerpartiets stöd de lagförslag om ändringar i svensk lagstiftning som krävs för ett svenskt deltagande. Eppo är en EU-myndighet med uppgift att utreda, lagföra och väcka talan för brott som skadar EU:s ekonomiska intressen. Det kan exempelvis handla om bedrägeri, penningtvätt, korruption, mutbrott och vissa skattebrott.

Domstolarna

Den pågående expansionen av rättsväsendet kräver ett genomtänkt helhetsperspektiv. Centerpartiet förespråkar ett helhetsgrepp – från det brottsförebyggande arbetet till brottsbekämpning och vidare till stödinsatser för att återanpassa individer som avtjänat sina straff. Alla myndigheter i hela rättskedjan måste därför ha goda förutsättningar och nödvändiga resurser för att kunna hantera de ärenden som varje år strömmar igenom myndigheternas verksamhet. Under senare år har måltillströmningen och målens komplexitet hos Sveriges Domstolar ökat, en utveckling som fortsätter. Detta har lett till långa handläggningstider för alla mål som inte är prioriterade, såväl brottmål och tvistemål som förvaltningsrättsliga mål och ärenden är påverkade. Här måste regeringen ta situationen på allvar och bistå domstolarna med det de behöver för att hantera hela ärendebördan, inte bara det som relaterar till den grova organiserade brottsligheten. Det är därför avgörande att Sveriges Domstolar nu får faktisk möjlighet att fortsätta att utöka verksamheterna på ett hållbart och långsiktigt sätt. Att rekrytera, utbilda och fortbilda domare är exempelvis ett arbete som tar tid. Notarieutbildningen är en aspekt av detta, rekryteringen av jurister med andra erfarenheter av rättsväsendet är en annan. Men för att vara såväl en attraktiv arbetsplats för kvalificerade jurister som att uppfylla rollen yttersta väktare av rättsstaten måste domstolarna ha goda möjligheter att rekrytera och utbilda domare löpande. I detta ligger också behovet av en översyn av skyddet för domare och andra anställda i domstolar, för att säkerställa att de har ett adekvat skydd i den utsatta situation de ofta befinner sig i. Domstolarna har dessutom ett brett uppdrag, där de inte bara hanterar brottmål och avgör tvister enskilda emellan och tvister mellan enskilda och myndigheter utan också fyller en viktig roll i många andra samhällsviktiga ärenden. Vi vill därför anslå extra resurser för att säkerställa att landets domstolar står beredda att hantera de mål och ärenden som förväntas bli fler de kommande åren. I detta arbete är det viktigt att prioritera förvaltningsdomstolarna, som utöver att hantera stora delar av såväl förebyggande som brottsbeivrande insatser även handlägger omfattande mängder av ärenden som är avgörande för både en fungerande myndighetsapparat och näringslivet. Utan en effektiv och rättssäker hantering av till exempel tillstånds- och ansökningsärenden bromsas viktiga investeringar inom t.ex. såväl energisektorn som infrastruktursatser. Förvaltningsdomstolarnas betydande roll har ofta underskattats, såväl vad gäller ärendenas omfattning som komplexitet.

Tullverket

Utöver polisen har bl.a. Tullverket en viktig brottsbekämpande roll. I en globaliserad värld sätts tullens verksamhet på prov och det är viktigt att med riktade åtgärder se till att bekämpa organiserad brottslighet. Samtidigt ska vi vara öppna mot omvärlden. Att Tullverkets verksamhet fungerar bra är viktigt för att handeln, med varuflöden in i och ut ur vårt land, ska fungera väl för våra företag. Det är avgörande ur ett globalt konkurrensperspektiv. Samtidigt behöver tullen vara säker, för att hålla ordning i landet. Tullverket har två huvudsakliga uppgifter som måste tillgodoses: dels uppbörd, det vill säga att ta ut tullar, skatter och andra avgifter, dels brottsbekämpning, där bland annat olaglig införsel av alkohol, drogsmuggling och vapensmuggling ska beivras. I nuläget behöver man också fokusera på att stoppa pengaflödena till den organiserade brottsligheten. För att kunna stärka sitt arbete med att skydda våra gränser, vara en central aktör i att bekämpa den grova organiserade brottsligheten och upprätthålla goda förutsättningar för våra företag att bedriva handel med andra länder behöver Tullverket långsiktiga och hållbara resurser. Det är viktigt för lag och ordning, men även för att garantera att våra företag kan vara konkurrenskraftiga gentemot aktörer i andra länder. Riksdagen behöver därför säkerställa att Tullverket har en lagstiftning som är ändamålsenlig för verksamheten, och även om befogenheterna under en lång rad av år har utökats, finns fortfarande ett stort fortsatt behov. Tullen behöver förstärkas både vad gäller personal och utrustning. Bland annat måste möjligheterna för tullen att hantera problemen med införsel av vapen och stöldlikor på landsbygden mötas med full kraft, tillsammans med att såväl uppdrag som resurser tillgodoses för internationellt och gränsöverskridande samarbete. Här finns mycket mer att göra.

Kriminalvården

Centerpartiet har under de senaste åren varit med och drivit fram en hård linje mot den grova organiserade brottsligheten. Som en del av detta arbete har det genomförts många straffskärpningar, och fler är på väg. Denna utveckling sätter Kriminalvårdens verksamhet på prov. Överbelagda anstalter är redan ett stort problem. Brist på fängelseplatser leder till stora påfrestningar både för de intagna och för personalen och påverkar det återfallsförebyggande arbetet negativt. Utbyggnaden av anstalter borde ha påbörjats och drivits långt kraftfullare än vad som skett hittills. Platsbrist får aldrig vara en anledning att ge avkall på allmän säkerhet eller kvaliteten på den vård som Kriminalvården ska tillhandahålla. För ofta visar det sig också att dömda kriminella som går fria i väntan på att avtjäna sitt straff begår nya brott. Detta är ett stort problem, inte minst för rättsstatens förtroende. Det bör därför utredas hur tiden kan kortas mellan det att en dom träder i laga kraft och det att verkställighet påbörjas.

För att lösa problemet med överbelagda anstalter måste det utredas i vilken mån så kallade restriktionsdomar kan införas. Det innebär att en dömd person under en viss tid efter avtjänad tid i fängelse underkastas vissa kontroller, övervakning samt förbud att vistas i vissa områden. Verktällighet med så kallad fotboja bör vidare kunna kombineras med vistelseförbud avseende visst geografiskt område. Vidare borde möjligheten att döma till kombinationspåföljder i fler fall utredas. Idag kan exempelvis skyddstillsyn eller villkorlig dom kombineras med ett fängelsestraff för att ersätta ett

fängelsestraff upp till ett års fängelse. Denna möjlighet används i huvudsak för ungdomar men bör kunna breddas och användas även i andra fall.

För att möta upp behovet av fler platser på anstalt och i häkten anser Centerpartiet att möjligheten att använda elektronisk intensivövervakning (IÖV), fotboja, som alternativ till verkställighet på anstalt i fler fall bör ses över. Sverige har en relativt lång erfarenhet av att använda IÖV inom kriminalvården sedan detta infördes som ett alternativ till kortare fängelsestraff år 1994. Sedan dess har erfarenheterna av detsamma varit positiva, likaså har utvärderingarna av fall där IÖV använts visat på att detta fungerar väl. Detta bör kunna användas i fler fall än idag, när det rör mindre allvarlig brottslighet där kortare fängelsestraff döms ut. Centerpartiet ser positivt på de förslag som den parlamentariska utredningen Trygghetsberedningen överlämnade till regeringen i augusti 2024 med fokus på att minska återfallen i brottslighet.

Kriminalvården har en viktig roll i att även förebygga återfall i brott, och dess nuvarande arbete med att förstärka dömdas möjlighet att slussas ut på arbetsmarknaden på ett bra sätt måste förbättras. Därför har Centerpartiet i riksdagen motionerat om att samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten måste förbättras kring insatser i samband med frigivning för att stödja den enskilde i återanpassning.

Brottsofferperspektivet

Centerpartiet vill stärka brottsofferperspektivet i rättsväsendet. Det är viktigt att samhället tydligt signalerar att man ser allvaret i det brott som har begåtts och den kränkning som brottsoffret har utsatts för. Samhället måste därför markera kraftfullare mot grova brott. Centerpartiet har därför under lång tid drivit på för skärpta straff för exempelvis sexualbrott, brott mot barn, mord och andra grova våldsbrott. Vi har fått igenom ett antal av våra krav men vill även fortsättningsvis att minimistraflet höjs och att straffskalan ses över för vissa grova brott. Det är angeläget att såväl den som drabbas som samhället i stort upplever att straffet står i rimlig proportion till gärningen.

Det är orimligt att brottsoffer själva ska behöva utkräva skadestånd av förövare. Centerpartiet vill därför att systemet med såväl kränkningssättning som skadeståndssättning ändras. Bland annat skulle en sådan översyn kunna utreda i vilken mån staten eller myndigheter kan ta ett större ansvar för indrivningsprocessen från den dömda till den brottsdrabbade. Vidare bör även hatbrottsmotiv eller det att ett brott riktats mot någon inom ramen för deras yrkesutövning vara sådana faktorer som medför större kränkningssättning i samband med dom.

Centerpartiet anser också att närstående till en person som blivit våldsdödad ska kunna vara berättigade till kränkningssättning för den upprördhet, sorg och kränkning av sinnesfriden som kan följa när en nära anhörig har dödats genom brott. Det har tidigare diskuterats om kränkningssättning till anhöriga är förenligt med allmänna skadeståndsrättsliga principer. I Norge finns sedan länge en bestämmelse som ger vissa närstående till den avlidne rätt till kränkningssättning om gärningsmannen uppsåtligt eller av grov vårdslöshet orsakat dödsfallet. Centerpartiet anser att möjligheten att införa en bestämmelse i skadeståndslagen som ger anhöriga till våldsdödade rätt till kränkningssättning även i Sverige bör utredas.

Utökad registerkontroll

I syfte att skydda barn och unga mot sexualbrott och andra grova brott finns det idag bestämmelser om obligatorisk registerkontroll för anställda inom förskola, grundskola och gymnasieskola. Centerpartiet vill också bredda brottskatalogen, så att fler typer av brott omfattas av kontrollen och har lagt utskottsinitiativ om det i riksdagen. Dessutom borde även andra i sammanhanget utsatta grupper inkluderas i skyddet, så att t.ex. anställningar inom äldreomsorgen och LSS-boenden också omfattas. Vidare är de obligatoriska kontrollerna idag begränsade till tidpunkten när anställningen erbjuds och ett utdrag kan vara upp till ett år gammalt. Det sker inga efterföljande eller regelbundna kontroller. För att skydda särskilt utsatta anser Centerpartiet därför att det också bör ske regelbundna kontroller.

Barnen behöver ett bättre skydd

Barn som utsätts för våld

Barn är en särskilt utsatt och särskilt skyddsvärd grupp. Enligt Rädda Barnen lever omkring 200 000 barn i Sverige med våld som en del av sin vardag. Det är därför med stor tillfredsställelse vi kan konstatera att det från och med 2021 är straffbart att utsätta barn för att bevittna våld mellan närstående. Centerpartiet har sedan ett tiotal år tillbaka drivit frågan om att barn som bevittnar våld i nära relation ska anses som brottsoffer i straffrättslig mening, och barn som utsätts för att bevittna den här typen av våld tillerkänns genom den nya lagen nu straffrättslig status som brottsoffer och målsägande.

Centerpartiet anser dock inte att detta räcker. Systematiska vålds- och fridskränkningar mot barn utförda av närstående är särskilt allvarliga givet den utsatthet och beroendeställning som barnet har mot vårdnadshavare och andra närstående. Brottet ”grov fridskränkning” infördes i brottsbalken (BrB) 1998, se BrB 4 kap. 4 a §, omfattar även brott mot barn och har i den delen nu utvärderats av Brå. I rapporten ”Grov fridskränkning av barn” (Brå 2023:6) bedöms att bestämmelsen är dåligt anpassad till just barns förutsättningar och perspektiv. Brå anser att nuvarande reglering behöver ses över för att se om den tillvaratar barnets rättigheter i tillräcklig grad. Centerpartiet delar den bedömningen och i linje med att än bättre skydda och värna de allra mest utsatta förordas en översyn enligt ovan.

Ge särskilda företrädare utökade befogenheter

I samband med införandet av det nya brottet om att utsätta barn för att bevittna våld mellan närstående diskuterades möjligheterna att utöka särskilda företrädares uppdrag till att även omfatta beslut om sociala insatser. I en situation där ett barn utsätts för att bevittna våld, eller utsätts för andra brott av närstående, kan en utomstående behöva träda in i vårdnadshavarnas ställe och besluta om vissa vård- och omsorgsfrågor. Barnet ska exempelvis inte riskera att behöva vänta på att få stödbehandling och rehabilitering för att gärningspersonen förhindrar detta. Även om lagstiftningen ger socialtjänsten möjligheter att bestämma om insatser för ett barn när bara en av vårdnadshavarna samtycker till det, så täcker detta inte upp för alla situationer som kan uppstå. En vårdnadshavare som själv utsatts för våld kan exempelvis ha svårt att medverka till att

barnet får vård. Särskilda företrädare bör därför ges ökade befogenheter att fatta beslut om sådana insatser.

Barnahus

Den stora merparten fall av våld mot barn anmäls inte och kommer inte till myndigheternas kännedom. Om brottsmisstanken trots allt kommer till de brottsutredande myndigheternas kännedom är det vanligt att förundersökningen läggs ned. De fall som drivs vidare till åtal leder också sällan till fällande dom. Brott mot barn innebär särskilda utmaningar. Där är det mycket viktigt att engagemanget och förfarandet för att utreda och fälla till ansvar för de här brotten håller hög nivå. Många utsatta barn ger uttryck för en bristande tilltro till myndigheterna och tvivlar på att de kan få hjälp. Barnen känner ofta lojalitet med den som utsatt dem och oroar sig för vad utredningen kan leda till. I de fall en utredning läggs ner utan att några vidare åtgärder vidtas, kan själva utredningen i sig ibland leda till att barnets situation förvärras.

De som arbetar med brottsutredningar där barn är brottsoffer måste ha kunskap om de speciella förutsättningar som präglar dessa ärenden. Att hålla barnförhör skiljer sig exempelvis markant från att hålla förhör med vuxna. De som arbetar med barnärenden måste också ha god kännedom om barns rättigheter, barns utsatthet och reaktioner vid våld och övergrepp och hur man kommunicerar med barn i olika åldrar och utvecklingsstadier. Möjligheten att säkra bevisning och omständigheterna i övrigt kräver också skyndsamhet i handläggningen. Av dessa anledningar är det av största vikt att det finns tillgång till åklagare men likaså utredare inom polisen med särskild kompetens avseende brott riktade mot barn i hela landet. På flera håll i landet har det därför byggts upp s.k. barnahus för att bättre tillgodose brottsutsatta barns behov och samla de myndigheter under ett tak som ska samarbeta när ett barn misstänks ha utsatts för brott. Syftet med barnahus är att i en trygg, barnvänlig miljö låta barn som misstänks vara utsatta för brott vara i centrum i utredningsprocessen. Genom att alla aktörer finns på plats på ett ställe slipper barnet slussas runt mellan olika myndigheter och upprepa sin historia.

Barnahus fyller en mycket viktig funktion i utredningen av brott mot barn, men saknas fortfarande på många håll i Sverige. Regeringen måste därför agera för att skyndsamt säkerställa att tillgången till barnahus omfattar unga brottsoffer i hela landet.

Sexualbrott mot barn

Forskning från Karolinska institutet visar att flickor som utsatts för sexuella övergrepp söker vård 26 gånger oftare för självmordsförsök än andra flickor. Mycket talar för att sexualbrott på nätet kanske kan anses värre än andra sexualbrott eftersom övergreppet finns kvar för alltid och därmed kan spelas upp på nytt, om och om igen. Det är principiellt viktigt att brott mot barn bedöms som allvarligare än motsvarande brott mot vuxna. Barn som utnyttjas genom prostitution är ofta särskilt utsatta. Om den som säljer en sexuell handling är minderårig, så utgör detta ett särskilt brott, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Brottet har idag en högre straffsats jämfört med sexköp av en vuxen. Enligt utredningen Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42) framgår att de sexuella handlingar som köpare efterfrågade av unga offer generellt sett var av ett mer hänsynslöst slag. Enligt utredningen Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43) har möjligheterna för vuxna att komma i kontakt med barn i syfte att

utnyttja dem för prostitution ökat som en följd av digitaliseringen. Centerpartiet vill därför stärka det straffrättsliga skyddet för barn mellan 15 och 17 år som utsatts för utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Det finns vidare behov av straffskärpningar avseende en del sexualbrott riktade mot barn. Avseende brottet sexuellt övergrepp riktat mot barn krävs det straffskärpningar både avseende minimi- och maximistraffen. Det är dessutom olyckligt att det finns handlingar idag som inte kan träffas av straffbestämmelser. Centerpartiet vill därför se ett brott avseende s.k. mindre grova sexuella utnyttjanden av barn, för att bättre fånga sådana ageranden som inte kan kvalificeras som normalgraden. Centerpartiet anser också att även sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn bör omfattas av bestämmelserna om slopad preskriptionstid. Det finns också anledning att generellt se över preskriptionstiderna för sexualbrott.

Hösten 2020 lämnade den s.k. Barnkonventionsutredningen (SOU 2020:63) sitt betänkande över hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med rättigheterna i barnkonventionen. Utredningen kom sammantaget fram till att svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med innebörden av barnkonventionen med undantag för att det finns luckor i det straffrättsliga skyddet när det gäller sexuella gärningar som begås genom digitala medier, samt att barn vars pubertetsutveckling är fullbordad har ett mindre omfattande skydd än andra barn mot att utnyttjas i pornografiskt material. Sedan dess har uppsåtskravet i fråga om barns ålder vid barnpornografibrott ändrats. Vad gäller sexuella gärningar som begås genom digitala medier så handlar luckorna i lagen i huvudsak om övergrepp som begås utan att gärningspersonen är närvarande. Den som utan att delta vid själva inspelningstillfället förmår någon att spela in en film med sexuellt innehåll och skicka filmen, ska givetvis också kunna dömas för det sexuella övergreppet på samma sätt som om gärningspersonen själv hade närvarat då övergreppet begicks. Regeringen måste därför skyndsamt tillsätta en utredning för att se över dessa luckor i lagen samt de brister som Barnkonventionsutredningen pekade på rörande det straffrättsliga skyddet när sexuella gärningar begås via digitala medier.

Sexualbrotten mot barn blir allt grövre och antalet anmälningar har mångdubblats de senaste åren. Polisen beskriver att de har allt svårare att klara av att utreda brotten i rimlig tid. Arbetet, som innebär att ägna arbetsdagarna åt att gå igenom bild- och filmmaterial av övergrepp på barn, är psykiskt påfrestande. Polisen har svårt att tillsätta utredningstjänsterna, och många av utredarna har svårt att klara av arbetet under någon längre tid. I Stockholmspolisens fall har bristande utredningskapacitet av barnpornografibrott ibland till och med resulterat i s.k. tillslagsstopp. Det innebär att polisen väljer att inte genomföra husrannsakan eller beslagta material under en tid eftersom det inte finns kapacitet för att fullfölja åtgärden och ta hand om materialet. För att underlätta det brottsutredande arbetet vill Centerpartiet att polisen ges ökade möjligheter (genom utbildning, resurser, tillämplig teknik) att använda sig av AI/datorseende vid utredning av sexuella övergrepp mot barn på nätet. Genom datorseende blir det möjligt både att snabba på genomgången av stora mängder material, i någon mån förskona brottsutredarna samt prioritera utredningen av grövre brott. Det finns sannolikt även bättre möjligheter att genom AI/datorseende sammanställa information om tillkomst, spridning, förövare och brottsoffer.

Utredningstider

Vid en anmälan om ett allvarligt brott mot ett barn ska förundersökningen genomföras skyndsamt och ett beslut om ett eventuellt åtal fattas inom 90 dagar. Det här är en lagstadgad tidsfrist som bara får överskridas när det är påkallat av tydliga utredningsskäl, exempelvis när ärendet är komplext. Ändå överskrids tidsfristen i många ärenden utan att det kan motiveras av ärendets beskaffenhet. Detta måste ändras. De långa handläggningstiderna kan, vid sidan av den allmänna påfrestning det medför att vara föremål för en brottsutredning och särskilda påfrestning detta medför för barn, också resultera i ett klart sämre bevisläge. Barn får många gånger vänta på att få olika former av insatser till efter att en förundersökning avslutats. Detta brukar motiveras med att insatserna inte ska störa en pågående brottsutredning eller att barnets situation inte anses vara tillräckligt stabil under pågående utredning eller brottmålsprocess. Konsekvenserna av långa handläggningstider riskerar därmed både att förvärra barnets hälsa och möjligheter till skydd, stöd och behandling. FN:s barnrättskommitté har tidigare uttryckt en oro för att allt fler barn i Sverige utsätts för våld och att dessa barn inte erbjuds tillräckligt med stöd och hjälp. Sverige rekommenderades att skapa ett samordnat skyddssystem för barn och samtidigt arbeta för att öka kunskapen kring våld mot barn. Regeringen måste därför tillse att en översyn av den sammanlagda tiden för utredning och brottmålsprocess i barnärenden genomförs, inklusive effektiv uppföljning av att tidsfristerna inte överskrids.

Sexualbrott

Skärpta straff

Offer för sexualbrott tvekar ofta att anmäla, och ofta tar det lång tid att fullfölja en anmälan. Preskriptionstiderna kan på så sätt förhindra brottsoffers möjlighet till upprättelse och en fällande dom. Under det senaste året har preskriptionstiden tagits bort för vissa sexualbrott mot barn. Det är bra, men det finns anledning att generellt se över preskriptionstiderna för sexualbrott. I takt med att t.ex. DNA-teknik utvecklas ökar möjligheterna att lösa brott efter lång tid. Det är bland annat mot denna bakgrund det finns skäl att förlänga preskriptionstiderna för fler sexualbrott.

Centerpartiet anser att varje människa har en ovillkorlig rätt att själv bestämma över sin sexualitet och sitt sexuella umgänge, samt att sex alltid ska bygga på frivillighet. Sexualbrotten är till sin natur särskilt integritetskränkande. Det är viktigt att straffsatserna för sexualbrott speglar detta på ett rättvisande sätt.

Vi vill höja straffmaximum för köp av sexuell tjänst för att utöka preskriptionstiden. Personer som säljer sexuella tjänster är ofta traumatiserade och sargade och kan därmed ha svårt att exempelvis i samband med att man lämnar ett liv i prostitution, inom ramen för nuvarande preskriptionstid, orka anmäla brott. Preskriptionstiden bör därför utvidgas genom höjt maximistraff.

Koppleri

Den belgiska kopplerilagstiftningen är mer långtgående än den svenska och innebär att även den som försöker locka in personer i prostitution gör sig skyldig till koppleri. Den belgiska lagen förbjuder därmed även uppmuntran till prostitution. Svensk kopplerilagstiftning kräver att det sker ett faktiskt främjande eller utnyttjande i ett specifikt fall för att kunna döma för koppleri. En mer allmän uppmaning som inte riktar sig till en specifik person faller därmed utanför det straffbara området. Vi vill se en översyn av detta för att i fler fall kunna utdöma straff för koppleri. Det finns anledning att närmare utreda förutsättningarna att stoppa såväl sugardejtingsajter som sexköpssajter/annons-sidor om prostitution genom att vidareutveckla lagstiftningen rörande koppleri. Det är redan idag kriminaliserat att främja att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning (6 kap. 12 § BrB). På samma sätt som den som upplåter en lägenhet för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning kan dömas för koppleri, borde även den som tillhandahåller en domän eller digital tjänst där sådan verksamhet förekommer kunna dömas. Då internet suddar ut gränserna för tid och rum bör det också vara möjligt att definiera att brottet sker i Sverige givet att den digitala tjänsten vänder sig till den svenska marknaden, oavsett var i världen exempelvis en server befinner sig. Centerpartiet anser att det är angeläget att det brottsbeivrande arbetet fungerar på ett ändamålsenligt sätt även i ett digitalt tidevarv. Vi vill därför att det tillsätts en utredning som ser över vad som kan göras för att stoppa de digitala bordeller som vänder sig till den svenska marknaden och där kvinnor och barn säljs. Utredningen ska även se över möjligheterna att sätta stopp för detta oavsett var sajten är registrerad.

Våld i nära relation

Våld i nära relation handlar i huvudsak om makt, kontroll och dominans och om att bryta ner och allvarligt skada någons självkänsla. Det destruktiva mönstret börjar sällan med fysiskt våld utan med kontrollerande beteende och psykisk misshandel. Den som utsätts får en kraftigt försämrad självbild och självkänsla, isoleras allt mer, kontrolleras i ökad grad och hindras i sin livsföring. Det kan handla om att partnern kontrollerar att man går direkt hem efter jobbet, att hindras från att gå på viktiga möten eller läkarbesök, tvingas tåla att ens telefon undersöks, att partnern tar kontroll över ens inkomst, att man begränsas i sina sociala relationer samt ett ständigt återkommande budskap om att man är dålig och värdelös. Våldet normaliseras vartefter både för utövaren och för den som utsätts. Det sker en s.k. normaliseringsprocess, något som är särskilt utmärkande för våld i nära relation. Gränserna förskjuts således gradvis för vad som kan anses vara normalt och acceptabelt både för våldsoffret och för förövaren. Det kontrollerande beteendet blir därmed starten på ett allt allvarligare makt, kontroll- och våldsmönster. Ofta upplever också våldsoffret det kontrollerande och psykiska våldet som värre, i betydelsen mer nedbrytande, än det fysiska våldet. Centerpartiet vill därför utreda möjligheten att kriminalisera kontrollerande beteende. I Storbritannien finns redan en lagstiftning på plats sedan 2015 som har lett till att fler än 9 000 åtal väcktes under 2017–2018. Att kriminalisera kontrollerande beteende är också viktigt för att motverka hedersförtryck och psykiskt våld. Vi måste säkerställa att varje människa ska kunna känna sig fri och kunna leva det liv hon vill, fri från rädsla och förtryck. Men det är

bråttom – för varje dag som går är det tusentals kvinnor som inte får det skydd de behöver och har rätt att förvänta sig.

Skärpta straff

Centerpartiet vill att minimistrafvet för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning höjs från ett till två års fängelse och att maximistrafvet höjs från sex till tio års fängelse.

Skyddade personuppgifter

Av Jämställdhetsmyndighetens rapport Skyddade personuppgifter – oskyddade personuppgifter (rapport 2022:10) samt av Riksrevisionens rapport Statens skydd av hotade personer – brister i omfattning och effektivitet (RiR 2024:1) framgår att kvinnors och barns hela livssituation försvåras av att leva med skyddade personuppgifter; vardagliga situationer är svåra att hantera och innebär ofta säkerhetsrisker. Att inte kunna uppges sina personuppgifter gör det svårt och ibland omöjligt att få tillgång till samhällsservice. Bristen på stadigvarande boende till kvinnor som lever med skyddade personuppgifter är ytterligare ett allvarligt problem. Rapporten rekommenderar bl.a. att våldsutsatta kvinnor som lever med skyddade personuppgifter bör erbjudas en kontaktperson som kan tillhandahålla stöd, hjälp och vägledning i myndighetskontakter och i praktiska vardagsfrågor. Särskilda kontaktpersoner bör finnas för både vuxna och barn och till exempel vara placerade inom socialnämndens verksamhetsområde, och ska finnas kvar så länge skyddsbehovet kvarstår. Regeringen måste nu skyndsamt utreda och presentera lagstiftning för att uppnå detta.

Ett tryggt boende

Att snabbt få tillgång till ett tryggt boende är ytterligare en viktig del i att bygga upp sitt liv efter att ha lämnat en förövare. Att inte kunna känna trygghet i sin bostadssituation är ytterligare en aspekt av svårigheterna i att lämna en farlig relation. Regeringen måste därför skyndsamt tillsätta en utredning för att ge exempelvis Boverket i uppdrag att tillsätta en samordnare i syfte att se över förutsättningarna att tillskapa en nationell bostadskö för människor som utsatts för våld så att dessa snabbt kan ges förtur till bostäder. Kön kan antingen upprättas genom avtal/samarbete med marknadens aktörer (kommuner, allmännyttan, privata fastighetsägare m.fl.) eller genom ett mer tydligt statligt ansvarstagande. Utgångspunkten måste dock alltid vara att det är den som utsätter någon för våld, hot och trakasserier som ska flytta. Centerpartiet anser därför att det främst är förövaren, vid fall då våld skett i hemmet, som ska flyttas – exempelvis genom att vistelseförbud kan innefatta en hel kommun.

Företagsrelaterad brottslighet

Den företagsrelaterade brottsligheten är mångfacetterad och innefattar såväl företag som brottsoffer som företag som används som brottsverktyg. Företag som utsatts för brott är

ett allvarligt problem för såväl enskilda brottsoffer och juridiska personer som för samhället. Många företagare upplever idag brottslighet som sin största utmaning i den dagliga verksamheten. Vissa väljer till och med att lägga ned sin verksamhet på grund av upprepad eller omfattande brottslighet som riktas mot företaget eller som på annat sätt hindrar verksamheten. Det är helt ohållbart och innebär ett enormt tapp för hela samhället, ett hinder för en god ekonomisk utveckling och för kreativitet och arbetstillfällen. Införandet av den nya lagen om tillträdesförbud till butik, som tillkom på Centerpartiets initiativ, har enligt branschföreträdare inte fungerat på det sätt som det var avsett och behöver ses över och förbättras. Likaså myndighetsuppdraget att bl.a. kartlägga kriminella nätverks påtryckningar, trakasserier och brott mot näringsidkare i utsatta områden. Utmaningarna är fortsatt mycket stora, inte minst i fråga om it-relaterad brottslighet. Det är därför högst angeläget att motverkande av företagsrelaterad brottslighet ges den tyngd och prioritet som motsvarar den skada och det allvar som brottsligheten innebär för vårt gemensamma välbefinnande.

Samtidigt som samhället tydligt ställer sig på de brottsutsatta företagens sida är det också viktigt att hantera den ökande förekomsten av användningen av företag som brottsverktyg. Företag används för penningtvätt, bedrägeribrott, välfärdsbrottslighet och för att dölja brottslig verksamhet. Här måste vi vara offensiva för att förhindra och omöjliggöra den typen av näringslivsrelaterad brottslighet.

Utökade näringsförbud

Den organiserade brottsligheten har ätit sig in i näringslivet och tagit över delar av den svenska ekonomin. Narkotikaförsäljning utgör numera bara en mindre del av den organiserade brottslighetens vinster. Än mer lukrativt är ekonomisk brottslighet i form av storskaliga bedrägerier, penningtvätt, skattebrott och olika former av välfärdsbrottslighet. Något som ofta förs genom brottsliga upplägg i bolagsform.

Samhället måste ha tillgång till skarpa verktyg för att kunna förhindra att kriminella startar, tar över och driver företag och använder dessa som verktyg för att begå brott. Centerpartiet vill därför att fler personer ska kunna beläggas med näringsförbud och att näringsförbuden ska gälla under längre tid. Idag är det bara personer som döms för ett brott som begås inom ramen för en näringsverksamhet som kan få näringsförbud. Dagens lagstiftning innebär i praktiken att bara skattebrott och bokföringsbrott kan ge näringsförbud, vilket innebär att de gäng som använder sig av företag för att bedriva kriminell verksamhet allt som oftast faller utanför lagstiftningen. Centerpartiet vill att det ska bli möjligt att utdöma näringsförbud för personer som begått annan allvarlig brottslighet, till exempel grova narkotikabrott, grova bedrägerier eller grov penningtvätt.

Djurrättsaktivism

Näringsidkare och personer verksamma i de gröna näringarna utsätts idag allt oftare för brott och trakasserier av extremistiska djurrättsaktivister. Det handlar om brott av många olika slag – från skadegörelse, ofredande och olaga intrång till olaga hot och misshandel – där det bakomliggande motivet utgörs av en våldsbejakande extremistisk djurrättsaktivism. Företag och individer verksamma i de gröna näringarna måste kunna bedriva sin verksamhet utan att utsättas för brott. Tidigare drabbades främst pålsdjursuppfödare, forskningsanläggningar och slakterier, men idag är hotbilden betydligt

bredare och omfattar i princip alla former av djurproducerande verksamheter, jägare m.fl. Problemet är påtagligt för företag och anställda inom de gröna näringarna.

Centerpartiet vill därför se särskilda brottskoder för djurrättsrelaterad brottslighet. Vidare krävs att utredare med särskild kompetens kring denna brottslighet finns att tillgå i samtliga polisregioner.

Hatbrott

Under senare år har hoten och hatet ökat i samhället i såväl omfång som grovhet, och kvinnor och minoriteter är särskilt utsatta. Det är ett allvarligt hot mot den liberala demokratin som måste adresseras. Hatbrott innebär att någon angriper en person eller en grupp av människor på grund av deras uppfattade ras, hudfärg, etniska bakgrund, trosbekännelse, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Om en domstol bedömer att ett brott är ett hatbrott – exempelvis att en misshandel har rasistiska motiv – tillkommer en straffskärpning. Staten och samhället ser särskilt allvarligt på hatbrott eftersom de anses utgöra ett brott mot individens mänskliga rättigheter och mot principen om människors lika värde samt att sådana brott skapar rädsla hos andra människor som tillhör gruppen i fråga. Centerpartiet anser också att det är angeläget att ge mer resurser till de hatbrotts- och demokratienheter som finns hos polisen runtom i landet och att civilsamhället får det stöd som krävs för att stötta brottsoffer. Vidare tycker vi inte att hatbrottslagstiftningen omfattar alla de grupper som bör skyddas mot hatbrott. Det finns många exempel på gärningsmän som begått allvarliga brott motiverade av hat mot kvinnor och att personer som har funktionsnedsättningar utsatts för brott på grund av detta. Centerpartiet vill därför att kön och funktionsnedsättning läggs till som straffskärpningsgrunder i lagstiftningen.

Antikorrupption

Korrupption, mutor och maktmissbruk leder i förlängningen till ett urholkat förtroende för det offentliga och för de principer som rättsstaten vilar på. På så sätt utgör korrupption också ett hot mot rättsstaten. Det som kännetecknar korrupption är just avsaknaden av objektivitet, systematik, tillförlitliga regler och transparens. Under sådana omständigheter upphör en del av det vi kallar samhället att fungera. Därför måste korrupption och oegentligheter motarbetas med kraft. Graden av korrupption i Sverige är ur ett internationellt perspektiv låg. Samtidigt har korrupption och oegentligheter ökat under de senaste åren, samtidigt som risken för – och förekomsten av – infiltration inom såväl hela statsapparaten som näringslivet ökat avsevärt. Det är i sammanhanget särskilt viktigt att lyfta stöd och vägledning för hur kommuner och regioner båda kan och ska arbeta med detta. Hanteringen av korrupption och infiltration måste ske på ett samordnat och koordinerat sätt, för att säkerställa att både myndigheter och kommuner och regioner har och får det stöd och de resurser de behöver för att möta dessa utmaningar.

Centerpartiet vill också inrätta en oberoende antikorrupptionsmyndighet med uppdrag att granska offentlig verksamhet, ge vägledning och stöd kring insatser för ökad transparens och bidra till åtal mot brott. Antikorrupptionsmyndigheten ska dessutom erbjuda alla myndigheter, kommuner, regioner och riksdag en central visselblåsartjänst

och säkerställa att rapporterade misstankar utreds. Vi vill att lagstiftningen ska ställa högre krav på de antikorrupsionsstrategier som vägleder myndigheternas arbete och att brott mot reglerna ska leda till allvarigare konsekvenser. Strategierna bör innehålla bättre stöd för medarbetare som rapporterar misstankar.

Radikalisering och terrorism

Radikalisering, terrorism och våldsbejakande extremism är hot mot den liberala demokratin, det fria utövandet av mänskliga rättigheter och den ekonomiska och sociala utvecklingen. Budskapet ska alltid vara att staten tar strid mot sådan allvarlig och systemhotande brottslighet. Den terrorrelaterade verksamheten i Sverige domineras enligt Säkerhetspolisen av aktörer som är motiverade av våldsfrämjande islamistisk extremism, extremistiska organisationer inom vitmaktsmiljön och den radikalnationalistiska miljön samt den autonoma vänstermiljön. Men även andra grupper använder våld för att uppnå sina mål, exempelvis extremistisk djurrättsaktivism. Det de har gemensamt är att de motverkar den liberala demokratin och är villiga att använda våld för att störta eller försvaga den. Vi ser också i ökad utsträckning att sammanfogningen i form av organisationer luckras upp och istället i ökad utsträckning övergår i mer löst sammanfogade nätverk av extremistiska och våldsbejakande personer. Gemensamt för dessa är att de har ett destruktivt narrativ och verkar för att flytta gränserna för vad som är acceptabelt att uttrycka. Det kan i förlängningen bidra till en avhumanisering av grupper eller individer och detta kan i sin tur utgöra en grogrund för våld. Det öppna och fria samhället får inte visa sig svagt inför sådana krafter. Centerpartiet vill sedan tidigare se mer effektiva åtgärder för att förebygga, försvåra, förhindra och avskräcka deras verksamhet. Staten har också ett ansvar gentemot terrorismens offer – varav många flytt till Sverige undan IS och andra mördare – att hålla de skyldiga ansvariga och skipa rättvisa. Det gäller både svenska terrorister som rest utomlands och de som är verksamma här hemma. Vi vill också se mer effektiva regler och kontroller för att förhindra att offentliga medel går till organisationer som motarbetar den liberala demokratin, och stärka kapaciteten hos de enheter inom polisen som arbetar med demokratifrågor. Individer som ännu inte har begått brott utan är på väg att radikaliseras måste mötas av förebyggande åtgärder som inte uppfattas som stigmatiserande. Lokal polis liksom civilsamhället, framför allt mödrar och religiösa samfund, spelar idag viktiga roller i kampen mot radikalisering.

EU är en viktig arena i arbetet mot terrorism. Tillsammans har EU-länderna bättre förutsättningar att motverka terrorattacker genom att exempelvis dela underrättelser om potentiellt farliga personer och genom att stoppa vapensmuggling. Överenskommelser behövs kring EU-ländernas skyldighet att informera om vapensmuggling eller radikaliserade personer när andra EU-länder berörs. Satsningarna mot påverkanshot behöver också öka både i Sverige och i övriga EU.

Ulrika Liljeberg (C)

Malin Björk (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Kerstin Lundgren (C)

Mikael Larsson (C)

Anna Lasses (C)